

О.Д.Король, к.г.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО (ІНОЗЕМНОГО) ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

У даній статті, за результатами дослідження, охарактеризовані основні показники іноземного туризму в Україні та Польщі, а саме: туристські потоки (прибуття), доходи від іноземного туризму. З метою виявлення тенденцій була проаналізована динаміка цих показників за період 1995, 2000–2006 рр. Якщо казати про вартісні показники (доходи), то вони були відкоректовані на розмір інфляції, для чого використовувався індекс цін (CPI). Вищевказані показники зіставлялись між собою, що дозволило визначити дохідність іноземного туризму.

The inbound tourism in Poland and Ukraine against the background of WTO European region is researched in this article. The number and structure of tourist arrivals to Poland and Ukraine in 1995, 2000–2006 are described. The receipts from inbound tourism in above-mentioned countries during the same period of time are estimated. By applying of Consumer Price Index (CPI), the tourism receipts are recalculated for the prices of 1995. The profitability of inbound tourism in Poland and Ukraine in 2005 is calculated.

За оцінками експертів Всесвітньої туристської організації (ВТО) міжнародний туризм був і залишається домінуючою і розквітаючою галуззю економіки у багатьох країнах. При цьому експерти ВТО особливо підкресляють, що це відбувається, незважаючи на існуючу політичну нестабільність у світі і локальні військові конфлікти. Більше того, на початку ХХІ ст. міжнародний туризм за економічною ефективністю вийшов на перше місце в світі, значно випередивши лідерів світової торгівлі – автомобільну і нафтогазову сфери економіки.

Зважаючи на великий вплив цієї галузі на світову економіку, надзвичайно актуальними є дослідження показників розвитку міжнародного туризму в Україні та Польщі, їх зіставлення з аналогічними показниками Європейського туристичного регіону.

Метою дослідження є оцінка основних показників розвитку міжнародного (іноземного) туризму в Україні та Польщі на тлі Європейського туристичного регіону, який згідно з ВТО, окрім Європейських країн, включає всі республіки колишнього Радянського Союзу, а також Кіпр, Ізраїль і Туреччину. Відповідно до мети та згідно зі стандартами ВТО були охарактеризовані основні показники, за якими здійснювалась оцінка міжнародного туризму в Україні та Польщі, а саме: туристські потоки (прибуття), доходи від іноземного туризму. З метою виявлення тенденцій була проаналізована динаміка цих показників за період 1995, 2000–2006 рр. Якщо казати про вартісні показники (доходи),

то вони були відкоректовані на розмір інфляції, для чого використовувався індекс цін (CPI). Вищевказані показники зіставлялись між собою, що дозволило визначити дохідність іноземного туризму.

Дане дослідження розглядає туризм як форму міграції населення, що визначає його географічну сутність. Тому саме географам належить значний доробок у дослідженнях туризму, який відображений у працях В.С.Преображенського, Ю.О.Веденіна, І.В.Зорина, М.А.Ананьєва, Н.П.Зачиняєва, Н.С.Фальковича, Є.А.Котлярова та інших дослідників радянських часів, а в Україні – М.П.Крачила.

Серед останніх досліджень, присвячених міжнародному туризму, можна виділити праці Г.М.Долматового (2001 р.) [3], А.Ю.Александрової (2002 р.) [1], О.О.Любіцевої (2003 р.) [6]. Особливо цікавою серед них є праця А.Я.Александрової, яка побудована на стандартах та інформаційні базі ВТО. У ній охарактеризовані основні поняття міжнародного туризму, проаналізована географія туристського попиту за регіонами світу, відображені останні тенденції та процеси глобалізації в цій галузі. Проте, оскільки А.Я.Александрова є московським автором, Україна та Польща не відображені у цій праці. Киянка О.О.Любіцева у своїх дослідженнях охопила геопросторові аспекти розвитку ринку туристичних послуг, механізми та закономірності його функціонування і територіальної організації на різних ієрархічних рівнях. В її праці відображені проблеми розвитку та територіальної організації національного ринку туристичних послуг України. О.О.Любіцева показала динаміку міжнародних туристичних потоків і доходів в Україні за 1995–2000 рр. на тлі центрально-східного європейського регіону, до якого входять колишні республіки СРСР і країни колишнього соціалістичного табору. Проте в її дослідженнях не відображене місце України у європейському регіоні в цілому та не розглянуті показники іноземного туризму в Польщі. Також відсутні дані, які показують розвиток міжнародного туризму після 2000 р., а вартісні показники не враховують інфляції, що спотворює реальну динаміку явища.

Дане дослідження покликане заповнити прогалини у знаннях про міжнародний (іноземний) туризм в Україні та Польщі, показати його розвиток у новому тисячолітті на тлі європейського регіону. Воно ґрунтується на теоретичній базі міжнародного туризму, розробленій

експертами ВТО, та методиці розрахунку обсягів туристичної діяльності Державної служби туризму і курортів України та Держкомстату України.

Туризм, згідно зі стандартами Всесвітньої туристської організації, – це діяльність осіб, які здійснюють поїздки і перебувають у місцях, що знаходяться за межами їх звичного середовища на термін до одного року, з будь-якою метою, але без зайняття діяльністю, що оплачується з джерел у дестинації.

Таке визначення, очевидно, відрізняється від традиційного розуміння туризму як поїздки винятково з пізнавальною метою, або на відпочинок.

Необхідність розширити поняття туризму за межі його традиційного розуміння було викликано зростаючими міжнародними туристськими потоками і збільшенням їхнього впливу на міжнародну торгівлю та світову економіку.

Одне з перших визначень туриста належало Комітету експертів з питань статистики Ліги Націй (1937 р.). Воно одержало міжнародне визнання і в основному дійшло до наших днів з деякими пізнішими поправками. Сьогодні у міжнародній практиці широко використовується визначення, вироблене на Міжнародній конференції зі статистики подорожей і туризму (Оттава, 1991 р.) і схвалене Всесвітньою туристською організацією (ВТО) і Статистичною комісією ООН. Відповідно до нього, турист – це відвідувач, тобто «особа, яка подорожує і здійснює перебування в місцях, що знаходяться за межами її звичного середовища, на термін не більше 12 місяців з будь-якою метою, окрім зайняття діяльністю, що оплачується з джерел у місцях, які відвідуються» [1, с. 6].

Запропонована дефініція дозволила чіткіше окреслити ту частину подорожуючих осіб, яка виступає об'єктом статистичних досліджень у туризмі. У підсумкових документах Оттавської конференції і технічних посібниках ВТО турист визначається як відвідувач. Це поняття рекомендується використовувати як основне в статистиці туризму. Воно поширюється разом з туристами і на одноденних відвідувачів. Очевидно, з цієї причини в Оттавському визначенні відсутня мінімальна тривалість перебування за межами звичного середовища (24 години), яка присутня у багатьох національних туристських законодавствах.

Туризм не є однорідним явищем. Передусім його можна

поділити на внутрішній і міжнародний (international tourism).

Міжнародний туризм, на відміну від внутрішнього, передбачає поїздки за межі країни. Він охоплює відвідувачів, які не є резидентами країни призначення (country of destination).

Міжнародний туризм поділяється на дві форми – іноземний (inbound) і зарубіжний (outbound), які різняться за напрямками туристського потоку. Той самий турист може бути класифікований як іноземний і зарубіжний одночасно залежно від того, стосовно якої країни описується його поїздка. Розрізняють країну походження, де він є зарубіжним туристом, і країну призначення, де він – іноземний турист.

Статистика міжнародного туризму складається з двох основних розділів: статистика туристських потоків і статистика туристських доходів і витрат. Для кожного з них ВТО розробила перелік основних показників, інформативних і таких, що відносно легко вимірюються. Найважливішим показником туристських потоків є кількість прибуттів (arrivals).

Міжнародні туристські прибуття до України та Польщі.

Під кількістю прибуттів розуміється число зареєстрованих відвідувачів тієї чи іншої країни, які не є її резидентами, за певний проміжок часу, зазвичай за рік. Усіх їх можна поділити на одноденних відвідувачів і туристів (відвідувачів, що перебувають у країні призначення понад одну ніч).

Всі показники вимірювання прибуттів у міжнародному туризмі поділяються на такі категорії [12]:

TF – прибуття міжнародних туристів, що обліковуються на кордоні (за винятком одноденних відвідувачів);

VF – прибуття міжнародних відвідувачів, що обліковуються на кордоні (враховуючи туристів та одноденних відвідувачів);

TCE – прибуття міжнародних туристів, що обраховуються в колективних туристичних закладах;

THS – прибуття міжнародних туристів, що обліковуються в готелях і подібних закладах.

При вимірюванні прибуттів у міжнародному туризмі надається перевага обліку на кордоні. Однак не всі країни можуть збирати такі дані. Тоді замість цих показників можуть бути використані інші.

Оскільки турист може за рік здійснити декілька подорожей або протягом однієї поїздки відвідати декілька країн, фактичне число

туристів менше за кількість прибуттів.

За даними ВТО прибуття до Європи, України та Польщі розподілились так (табл. 1) [12]:

Таблиця 1

Міжнародні туристичні прибуття

млн.

ТФ	Роки							
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Європа	316,4	396,2	395,8	407,4	408,6	425,6	443,9	458,0
Україна	3,716	6,430	9,174	10,516	12,513	15,629	17,630	18,935
Польща	19,215	17,400	15,000	13,980	13,720	14,290	15,200	15,670

Отже, міжнародні туристичні прибуття до Європи протягом 1995–2006 рр. щорічно зростали. Винятком є тільки 2001 рік, коли спостерігався невеликий спад туристичної активності до попереднього року (-0,1%), що пов'язано з терористичними актами 11 вересня у США.

У 2004 р. Україна та Польща посіли 14 і 15 місця у рейтингу країн-дестинацій міжнародного туризму. Як видно з таблиці №1, середньорічна кількість туристичних прибуттів до Польщі в 2000-2006 рр. становила 15,037 млн., що в 1,16 разів вище за аналогічний показник для України – 12,975 млн. Однак, починаючи з 2004 р., Україну відвідує більше іноземних туристів, аніж Польщу.

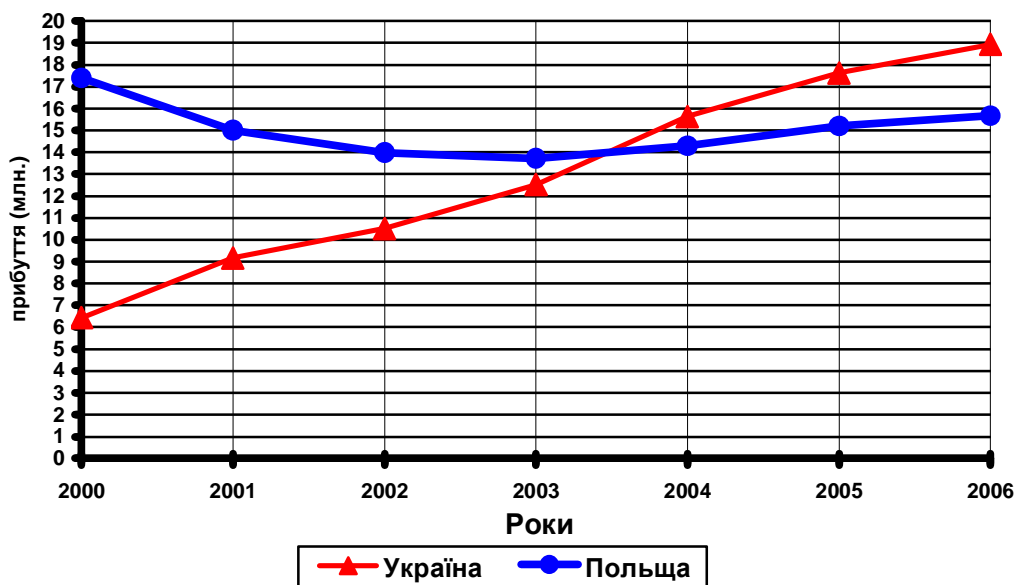

Рис. 1. Міжнародні туристичні прибуття

Протягом двохтисячних років міжнародні туристичні прибуття до України зросли майже у 3 рази з 6,430 млн. у 2000 р. до 18,935 млн. у 2006 р. Найбільший річний приріст був зафіксований у 2001 р.

(+42,7% до попереднього року), а протягом 2002-2006 рр. він коливався від +7,4% у 2006 р. до +24,9% у 2004 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Річні прирости міжнародних туристичних прибуттів

ТГ	Роки					
	01/00	02/01	03/02	04/03	05/04	06/05
Європа	-0,1	2,9	0,3	4,2	4,3	3,2
Україна	42,7	14,6	19,0	24,9	12,8	7,4
Польща	-13,8	-6,8	-1,9	4,2	6,4	3,1

Міжнародні туристичні потоки до Польщі протягом досліджуваного періоду неухильно скорочувалися аж до 2003 р., коли було зафіксовано 13,720 млн. прибуттів. Після того намітилося повільне зростання і вже у 2006 р. Польщу відвідало 15,670 млн. іноземних туристів. Протягом двохтисячних років річний приріст прибуттів змінився від -13,8% у 2001 р. до +6,4% у 2005 р. Таким чином, як видно з рис. 1, 2004 рік став поворотним для міжнародного туризму Польщі. Саме в цей час вона вступила до Євросоюзу й одразу ж кількість відвідувачів цієї країни почала зростати. Примітним є те, що у 2004 і 2006 рр. показники річного приросту туристичних прибуттів до Польщі та Євросоюзу були однаковими.

Отже, як абсолютна кількість прибуттів до України, так і річні прирости вищі за аналогічні показники для Польщі. Однак, якщо брати до уваги чисельність населення у цих країнах, то ситуація зміниться на протилежну. Так, у 2005 р. середня кількість прибуттів на одного резидента становила 0,37 для України та 0,39 для Польщі.

Для глибшого аналізу міжнародних туристичних потоків до України та Польщі слід розглянути їх структуру (табл. 3).

Структури міжнародних туристичних прибуттів до України та Польщі досить різняться. Більшість туристів до Польщі приїздить з Німеччини – 36%. Ця країна посідає перше місце у світі за туристськими витратами – 10% від загальносвітових витрат. Німеччина разом зі старими членами Євросоюзу (15 EU) забезпечують близько 50% міжнародних туристичних прибуттів до Польщі. Громадяни цих країн витрачають на туризм значно більше грошей, аніж у середньому у світі. Наприклад, німецькі туристи витрачають на зарубіжні поїздки 822 \$ на особу, що у 7 разів більше за витрати росіян.

Починаючи з 2004 р., коли Польща приєдналася до Євросоюзу,

ТУРИЗМ, РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО

кількість прибуттів з вищезгаданих країн почала зростати; у 2005 р. найбільший річний приріст туристів був з Німеччини – +6,5% та країн 15 EU – +12%. Ця картина пояснюється безвізовим режимом, що існує всередині Євросоюзу, та підвищеним інтересом громадян EU до країн-новачків. Водночас через запровадження та посилення візового режиму для громадян Росії, України та Білорусі частка прибуттів з цих країн постійно знижувалась із 42% у 2001 р. до 31% у 2005 р.

Таблиця 3

Структура міжнародних туристичних потоків

Країни походження туристів	2004 рік		2005 рік		Приріст 05/04 (%)	Туристичні витрати на особу (\$)
	тис.	(%)	тис.	(%)		
<i>Міжнародні туристичні прибуття до Польщі</i>						
Німеччина	5 230	36,6	5570	36,6	6,5	882
Україна	2 340	16,4	2535	16,7	8,3	59
Білорусь	1 460	10,2	1440	9,5	-1,4	53
Литва	815	5,7	830	5,5	1,8	177
Росія	700	4,9	735	4,8	5,0	124
Латвія	305	2,1	270	1,8	-11,5	164
Чехія	210	1,5	185	1,2	-11,9	234
Естонія	130	0,9	120	0,8	-7,7	274
Словаччина	85	0,6	70	0,5	-17,6	137
15 EU (без Німеччини)	1 790	12,5	2015	13,3	12,6	686
Решта країн	1225	8,6	1430	9,4	16,7	105
Всього	14290	100,0	15 200	100,0	6,4	463*
<i>Міжнародні туристичні прибуття до України</i>						
Росія	5994	38,4	6043	34,3	0,8	124
Польща	1793	11,5	3489	19,8	94,6	111
Молдова	2898	18,5	2780	15,8	-4,1	31
Угорщина	2011	12,9	1957	11,1	-2,7	370
Білорусь	1768	11,3	1841	10,4	4,1	53
Словаччина	162	1,0	321	1,8	98,1	137
Німеччина	141	0,9	189	1,1	34,0	882
Румунія	97	0,6	161	0,9	66,0	30
США	78	0,5	73	0,4	-6,4	234
Ізраїль	44	0,3	51	0,3	15,9	462
Решта країн	643	4,1	725	4,1	12,8	105
Всього	15629	100,0	17630	100,0	12,8	135*

* – число розраховане як середньозважене

Зменшення кількості туристів з Росії, України та Білорусі, разом із просіданням європейського і світового туристичних ринків через терористичні атаки 11 вересня 2001 р., війну в Іраку та стагнацію світової економіки, спричинили зниження міжнародних туристичних прибуттів до Польщі в 2000–2003 рр.

Україна має значний сухопутний кордон та безвізовий режим із Росією, яка є країною-постачальником туристів. Як наслідок, у 2005 р. відвідувачі з Росії посідали перше місце у структурі іноземних туристів – на них припадало 34%. Переважна більшість російських туристів (80%) відвідували Україну з приватною метою. Друге місце посідали туристи з Польщі (20%). Цікаво, що у 2004 р. за кількість прибуттів до України Польща посідала 4-те місце, поступаючись Молдові та Угорщині.

Протягом 2004-2005 рр. частка туристів з Росії, Молдови та Білорусі зменшилася з 68% до 60%, хоча абсолютна кількість прибуттів з цих країн до України не змінилась. Водночас внаслідок запровадження з 1 вересня 2005 року безвізового режиму в'їзду в Україну та транзитного проїзду через її територію для громадян держав-членів Європейського Союзу значно збільшилась кількість туристів з цих країн: з Словаччини (+159 тис. осіб або +98%), з Польщі (+1,7 млн. осіб або +95%), з Румунії (+64 тис. осіб або +66%), з Німеччини (+48 тис. осіб або +34%). Отже, частка прибуттів з цих європейських країн разом з Угорщиною зросла з 27% у 2004 р. до 35% у 2005 р. Зростання прибуттів з цього регіону є позитивним явищем, оскільки туристи з Євросоюзу витрачають значно більше грошей, аніж відвідувачі з країн СНД.

Доходи від іноземного туризму в Україні та Польщі.

Статистика ВТО туристських доходів (receipts) охоплює доходи у грошовому виразі (US\$), одержані країною призначення від іноземного туризму за певний проміжок часу, зазвичай за рік. Вони складаються з витрат відвідувачів, що здійснили прибуття до даної країни. Основними статтями витрат іноземних туристів у країні призначення є: розміщення, харчування, внутрішній транспорт і пальне, екскурсії, розваги, шопінг та ін. Цей показник охоплює доходи, одержані як від туристів, так і від одноденних відвідувачів. Витрати останніх можуть бути суттєвими особливо у тому випадку, коли вони проживають у прикордонних територіях та здійснюють поїздки до сусідніх країн з метою купівлі там товарів і послуг. Такі поїздки можуть мати регулярний характер, що робить їх вагомим джерелом доходів від іноземного туризму.

Туристські доходи виключають витрати, пов'язані з перевезенням іноземних туристів транспортними компаніями країни їхнього походження або третьої країни. Ці доходи виділяються окремо і мають назву міжнародні транспортні доходи. Їх частка у сукупних

витратах іноземних туристів у світі складає близько 18 %.

ВТО подає всю вартісну статистику (US\$) в поточних цінах, що не відображає реальної динаміки явища. Цю проблему можна розв'язати, перейшовши до реальних вартісних показників через індекс цін.

Індекс цін (CPI – Consumer Price Index) – це помножене на 100 відношення вартості певного набору товарів чи послуг у доларах в даному періоді до вартості того ж самого набору в певному базовому періоді.

Для досліджуваного періоду індекс цін мав такі значення (табл. 4):

Таблиця 4

Індекс споживчих цін

US\$

	Роки						
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
CPI	100	112,9	116,2	118,1	120,8	123,9	128,2

За даними ВТО доходи від іноземного туризму в Європі, Україні та Польщі розподілились так (табл. 5) [12]:

Таблиця 5

Доходи від іноземного туризму

млрд.

US\$	Роки						
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Європа	211,9	231,6	228,3	241,2	282,9	328,5	348,2
Україна	0,191	0,394	0,573	0,788	0,935	2,560	3,125
Польща	6,614	5,719	4,646	4,267	4,060	5,833	6,284
Реальні доходи від іноземного туризму (в цінах 1995 р.)							
Європа	211,9	205,1	196,5	204,2	234,2	265,1	271,6
Україна	0,191	0,349	0,493	0,667	0,774	2,066	2,438
Польща	6,614	5,066	3,998	3,613	3,361	4,708	4,902

Як свідчать данні протягом 2000–2005 рр. доходи Польщі від іноземного туризму в середньому в 3,7 раза перевищували аналогічний український показник. Однак у 2005 р. ця різниця вже скоротилась до 2-ох разів. Такий розрив у доходах при майже однаковій кількості прибуттів пояснюється відмінностями у структурах туристичних потоків. Як зазначалося раніше, більшість туристів до Польщі прибуває з країн Євросоюзу, де добробут населення знаходиться на високому рівні. Тому в 2005 р. середньозважені витрати на зарубіжний туризм, розраховані на одного мешканця країни походження туриста, який відвідував Польщу, складали 463\$, що у 3,4 раза вище за аналогічний показник, розрахований для України – 135 \$ (табл. 3).

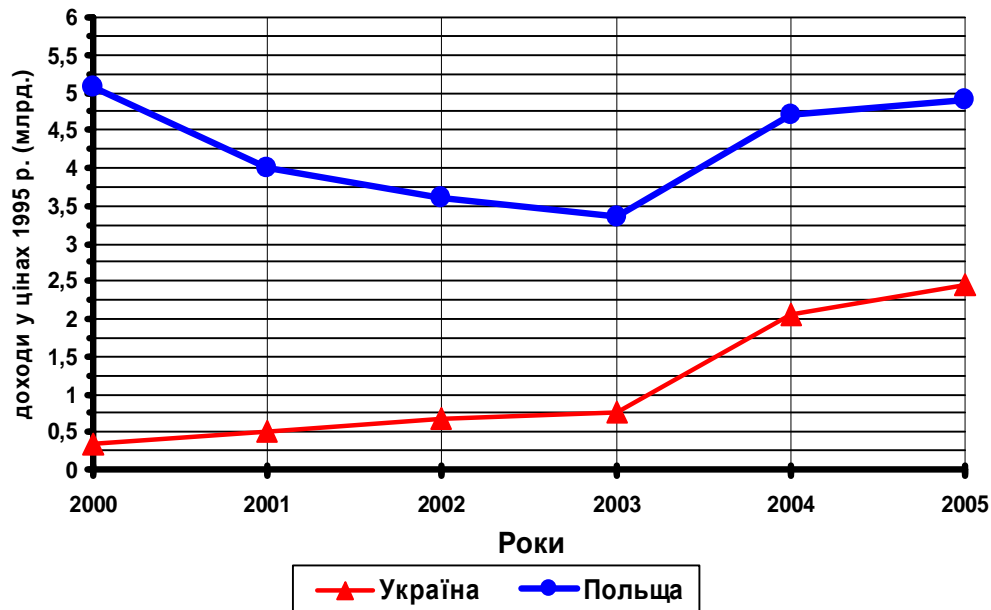

Рис. 2. Реальні доходи від іноземного туризму

Доходи від іноземного туризму залежать від кількості прибуттів. Таким чином, річні прирости цих показників змінюються в одному напрямку, хоча й з різною величиною (табл. 2, табл. 6)

Таблиця 6

Річні прирости реальних доходів від іноземного туризму

	Роки				
	01/00	02/01	03/02	04/03	05/04
Європа	-4,2	4,0	14,7	13,2	2,4
Україна	41,3	35,3	16,0	166,9	18,0
Польща	-21,1	-9,6	-7,0	40,1	4,1

Протягом досліджуваного періоду (за винятком 2004 року) в Україні спостерігалось помірне зростання доходів з річним приростом, який зменшився від +41% у 2001 р. до +16% та +18% у 2003 і 2005 рр. відповідно. Шалений приріст +167%, зафіксований у 2004 р., не має об'єктивних підстав і може бути пояснений застосуванням в Україні з грудня 2003 р. нової методики оцінювання показників міжнародного туризму.

Падіння доходів від іноземного туризму в Польщі тривало аж до 2003 р. Проте вже наступного року був зафіксований рекордний приріст – +40%. Саме тоді Польща стала повноправним членом Євросоюзу. Наприклад, зростання прибуттів з Німеччини у 2004 р. становило +16%, з країн 15 EU (без Німеччини) – +9%. Водночас відбулося незначне скорочення туристичних потоків із країн східної Європи (за винятком Словаччини), Росії, України та Білорусі. Таким

чином, завдяки зміні якісного складу іноземних туристів, приріст доходів у 2004 р. майже в 10 разів перевищив приріст прибуттів до Польщі – +40,1% та +4,2% відповідно.

Дохідність іноземного туризму в Україні та Польщі.

Знаючи кількість прибуттів і доходи, можна визначити дохідність іноземного туризму, яка розраховується шляхом ділення другого показника на перший.

У 1995 р. ВТО провела дослідження доходності туристських напрямів. Доходи з одного прибуття склали в середньому 708 US\$. Значення цього показника сильно варіювались. Дохід із прибуття був нижче в країнах (Канада, Мексика), які мають спільний сухопутний кордон з головними країнами-постачальниками туристів (у цьому випадку США), а також у соціалістичних (колишніх соціалістичних) країнах (Китай). Високий рівень доходів із прибуття зазначається в країнах, які віддалені від великих ринків збуту, мають значні митні перешкоди, характеризуються високою вартістю життя або орієнтовані на туристську еліту [1, с. 53].

Того ж 1995 р. доходи з одного прибуття в Європейському туристичному регіоні становили 669 US\$, в Україні – 51 US\$, у Польщі – 344 US\$. У 2005 році цей показник у цінах 1995 р. у Європі мав значення 611 US\$, в Україні – 138 US\$, а в Польщі – 322 US\$. Тобто дохідність іноземного туризму у Польщі майже вдвічі нижча, ніж у Європейському туристичному регіоні, та більш ніж вдвічі вища за аналогічний показник в Україні.

Така картина пояснюється структурою іноземних туристів і тривалістю їх перебування у країні призначення (чим вище у туриста доходи та чим довше він перебуває у DESTИНАЦІЇ, тим більше він витрачає там грошей). З усіх іноземних туристів 94% до України та 74% до Польщі прибувають із сусідніх країн, з якими немає митних перешкод. Україна та Польща мають спільний сухопутний кордон з головними країнами-постачальниками туристів (Росія для України та Німеччина для Польщі). Як наслідок – 88% поїздок до України та 77% поїздок до Польщі мають неорганізований характер і здійснюються з приватною або діловою метою. Багато відвідувачів приїжджають із прикордонних територій у пошуках дешевих товарів і послуг. Такі поїздки є нетривалими та мають регулярний характер, що значно зменшує дохідність з одного прибуття. Наприклад, частка короткотривалих туристичних поїздок (1–3 ночі) до Польщі складає 54%.

Вищевказані дані засвідчують, що міжнародний туризм в Україні та Польщі показував позитивні прирости за всіма досліджуваними показниками майже протягом усього періоду. Тільки 2000–2003 рр. позначились у Польщі незначним спадом і стагнацією внаслідок вересневих терактів у США у 2001 р., військових дій в Іраку та млявої європейської економічної кон'юнктури, що настали за цими терактами. В Україні ці європейські та загальносвітові тенденції себе не проявили, що засвідчує недостатню інтегрованість української туристичної індустрії у європейський туристичний регіон. Як в Україні, так і у Польщі дохідність іноземного туризму значно нижча за середньоєвропейський показник, що пояснюється структурою туристичних прибуттів до цих країн.

Список використаних джерел:

1. Александрова А.Ю. Международный туризм. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 470с.
2. Гуляев В.Г. Организация туристской деятельности. – М.: Нолидж, 1996. – 312с.
3. Долматов Г.М. Международный туристический бизнес: история, реальность и перспективы. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. – 320с.
4. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 256с.
5. Крачило Н.П. География туризма. – К.: Вища шк., 1987. – 208с.
6. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг. – К.: Альтерпрес, 2003. – 436с.
7. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу. – К.: Центр навчальної літератури, 2004 – 272 с.
8. Сапрунова В.Б. Туризм: эволюция, структура, маркетинг. – М.: Ось-89, 1997. – 160 с.
9. Фишер С., Дорнбуш Р, Шмалензи Р. Экономика. – М.: Дело ЛТД, 1993. – 864 с.
10. Явкін В.Г., Руденко В.П., Король О.Д. та ін. Проблеми географії та менеджменту туризму. – Чернівці: Рута, 2006. – 260с.
11. Сайт Державної служби туризму і курортів України [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.tourism.gov.ua.
12. Сайт Всесвітньої туристської організації [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.unwto.org.